

УДК 378.147

**О.П. Ломейко, к.т.н., доцент, В.О. Олексієнко, к.т.н., доцент,
С.В. Петриченко, к.т.н., доцент**

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБІРКОВОЇ СКЛАДОВОЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ УНІВЕРСИТЕТУ

Анотація. Стаття присвячена послідовності і умовам реалізації механізму вибору дисциплін здобувачами вищої освіти. У статті наведені вимоги і критерії вибору, зроблено аналіз особливостей процедур з урахуванням специфіки спеціальностей і факультетів, а також визначено позитивні і негативні аспекти при впровадженні даного механізму у ТДАТУ.

Ключові слова: підготовка фахівців, вибіркова дисципліна, майнор, процедура вибору, освітні компоненти, силабус, анкета, опитування.

Постановка проблеми. Однією з важливих умов підготовки фахівця, конкурентоздатного на ринку праці, є створення умов для вибору здобувачем вищої освіти індивідуальної освітньої траєкторії [1]. Це значною мірою реалізується шляхом вільного вибору дисциплін, які, на думку здобувачів, можуть підвищити їх професіональний рівень і надати необхідні компетенції для подальшого фахового та кар'єрного росту в професійній діяльності [2]. Особливо такий вибір актуальний для студентів старших курсів, які пройшли виробничу практику, або навчаються за дуальною формою, оскільки їх вибір відповідає сучасним вимогам виробничого процесу. Тому в ТДАТУ розроблено і постійно вдосконалюється механізм реалізації вибіркової складової в освітньому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» та «Положення про організацію освітнього процесу в ТДАТУ» перелік навчальних дисциплін, практик і інших складових освітнього процесу відображається у навчальному плані та складається з:

- обов'язкових освітніх компонент (не більше 75% загального обсягу навчального навантаження здобувача), які визначаються у відповідності до компетентностей та програмних результатів навчання передбачених відповідним стандартом вищої освіти зі спеціальності;

- циклу дисциплін за вибором здобувача (не менше 25 % загального обсягу навчального навантаження), який повинен включати виключно вибіркові дисципліни або майнори, які обираються у відповідності до вимог «Положення про порядок та умови обрання навчальних дисциплін за вибором здобувачів вищої освіти в ТДАТУ».

Згідно з даним Положенням передбачено наступні процедури [3]:

1. Для забезпечення включення дисциплін за вибором студента у навчальних планах у розділі «Дисципліни за вибором студента» передбачаються на 2 другому і старших курсах на першому (бакалаврському) та з 2 семестру 1 курсу і на 2 курсі на другому (магістерському рівні) незаповнені назви дисциплін з формулюваннями, наприклад «Дисципліна за вибором 1» або майнор 1, майнор 2 тощо.

2. Перелік дисциплін для вибору студента за відповідним спрямуванням або перелік дисциплін відповідного майнору затверджується на засіданні вченої ради факультету для кожної спеціальності, оприлюднюється на сайті відповідного факультету (ННІЗУП) у розділі «Навчання» у підрозділі «Дисципліни за вибором студента» для кожного освітнього ступеня і курсу навчання до 1 жовтня з обов'язково викладеними силабусами дисциплін і презентаціями (за бажанням).

3. Результати проведеного у поточному навчальному році вибору здобувачами дисциплін, згідно з «Положенням про порядок та умови обрання навчальних дисциплін за вибором здобувачів вищої освіти в ТДАТУ», включаються до робочого навчального плану на наступний навчальний рік.

Основною вимогою до дисциплін за вибором студента є мінімальний обсяг навчальної дисципліни 3 кредити ECTS (крім дисципліни «Фізичне виховання»).

Критеріями для включення навчальної дисципліни до переліку вибіркової дисципліни є забезпеченість кафедри, її спроможність забезпечити високу якість викладання вибіркової дисципліни, а саме:

- кадрове забезпечення (науковий ступінь, вчене звання НПП, досвід викладання дисципліни, особистий рейтинг);
- навчально-методичне забезпечення (навчально-методичний комплекс, електронний навчальний курс, підручники, навчальні посібники);
- матеріально-технічна база (лабораторне забезпечення за необхідності);
- інформаційне забезпечення;
- відгуки здобувачів про якість викладання дисциплін на кафедрі.

Процедура вибору навчальних дисциплін на наступний навчальний рік здійснюється здобувачами у два етапи:

1 етап – в період з 1 листопада по 1 лютого, протягом якого здобувачі авторизуються на відповідній спеціальності і курсі навчання та здійснюють процедуру вибору навчальних дисциплін відповідно до Порядку визначеного Положенням;

2 етап – в період з 01 лютого до 15 лютого у випадку, коли для вивчення не згрупувалась необхідна кількість осіб, і тоді здобувачі здійснюють повторний вибір навчальних дисциплін, для вивчення яких сформувалися повноцінні групи.

З урахуванням вибраних навчальних дисциплін декани факультетів та керівник ННІЗУП розробляють робочі навчальні плани на наступний навчальний рік в автоматизованій системі «Освіта».

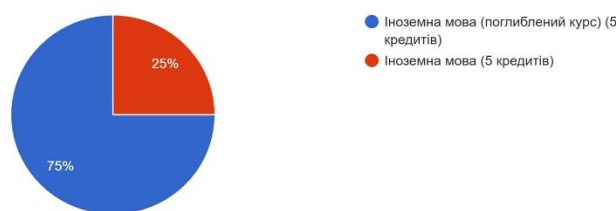
Наприклад, на початок другого семестру 2020-2021 навчального року

було практично завершено процедуру вибору дисциплін студентами денної форми навчання усіх факультетах і спеціальностей.

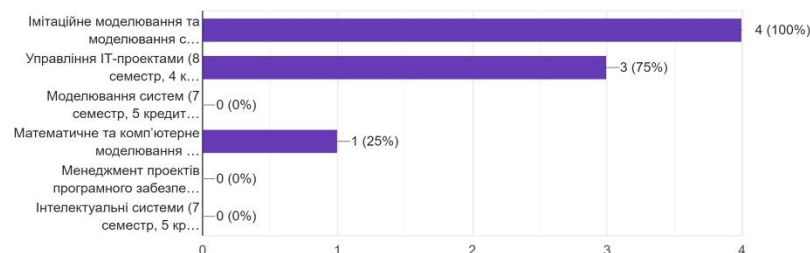
Слід відмітити, що на факультетах з урахуванням специфіки спеціальностей є особливості процедури вибору і обробки результатів.

Обрання відбувається як з переліку двох дисциплін, що експерти з акредитації вважають недостатнім вибором, так і 3-4 дисципліни. Є блоки вибіркового вибору дисциплін де усі студенти курсу обрали на 100% одну з дисциплін, а є випадки, (як приклад на рис.1), коли обирають різні. Але у цьому випадку, якщо переважна більшість обрала одну з дисциплін і немає достатньої кількості для формування повноцінної кількості для формування іншої групи, то обирається дисципліна з найбільшою кількістю голосів.

Дисципліни іншомовної підготовки. Оберіть 1 дисципліну на 5 кредитів
4 відповіді

Оберіть дві дисципліни загальним об'ємом 9 кредитів
4 відповіді

Рис. 1. Особливості процедури вибору і обробки результатів

Діаграми вибору можуть бути, як лінійні так і кругові, але в цілому адекватно відображають процес вибору дисциплін і дозволяють коректно оформити протоколи. При обробці результатів опитування використовується гугл-форма анкетування. Аналізуючи результати обробки, слід відзначити, що в переважній більшості студенти обирали на 100% одну дисципліну із запропонованого переліку. Це може бути наслідком нав'язування здобувачам вищої освіти певних дисциплін ведучими викладачами, що є неприпустимим і порушує принципи академічної доброчесності. Тому необхідно посилити роз'яснювальну роботу щодо механізму визначення індивідуальної траєкторії студентів.

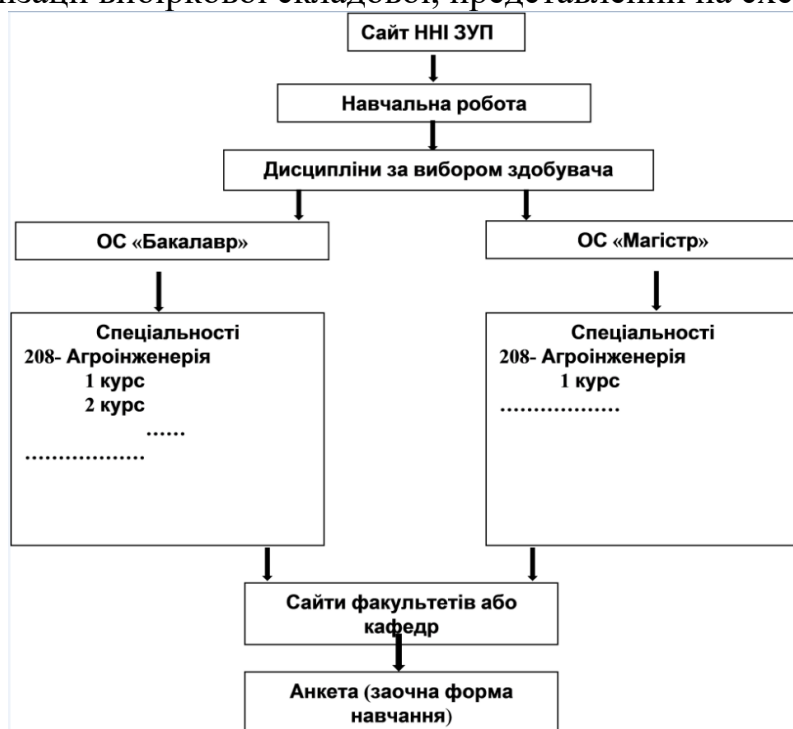
Слід відзначити, що на факультеті економіки та бізнесу розроблена своя оригінальна методика вибору дисциплін. По кожній спеціальності вибірково дисципліни надають усі кафедри факультету, що значно розширює перелік вибіркової складової. При цьому обробку результатів здійснює не деканат, а відповідна гарант освітньої програми. Це дає змогу гаранту освітньої

програми не тільки докорінно знати механізм проведення процедури вибору, а вносити корегування у процедуру вибору освітніх компонент.

В цілому, аналіз результатів опитування показує, що часто думки студентів досить різняться при виборі дисциплін, це показує на демократичність процесу обрання. Перспективним напрямком вдосконалення розробленого механізму вибору дисциплін є рекомендації експертів акредитаційних комісій щодо можливого розширення переліку дисциплін з факультетського до університетського рівня.

Повноцінний вільний вибір здобувачів неможливий без ознайомлення зі змістом дисциплін, які пропонуються, і це питання є одним з найважливіших при акредитації освітніх програм. Тому Науково-методичним центром ТДАТУ систематично перевіряється наявність на офіційному веб-сайті університету силабусів з усіх освітніх програм бакалаврського і магістерського рівня. Необхідно звернути увагу на доступність і відкритість інформації, потрібної для осмисленого вибору, тобто не тільки наявність силабусу, а й обов'язкове активне посилання на нього, що дасть змогу здобувачам ознайомитись зі змістом дисципліни.

Для реалізації вибору дисциплін на наступний навчальний рік здобувачами вищої освіти заочної форми навчання було відпрацьовано механізм реалізації вибіркової складової, представлений на схемі (рис. 2).

Рис. 2. Схема механізму реалізації вибіркової складової для ННІ ЗУП

Відповідно до представленої схеми на сайті ННІЗУП у вкладці «Навчальна робота» створено розділ «Дисципліни за вибором здобувача». В цьому розділі розміщено підкатегорії ОС «Бакалавр» і ОС «Магістр», в яких зазначені всі спеціальності по курсам навчання. Здобувач обирає необхідний курс і потрапляє на гугл-анкету, які розміщені на сайтах або факультетів, або

випускових кафедр.

Слід зазначити, що при акредитації освітніх програм питання до здобувачів заочної форми щодо процедури вибору дисциплін та їх можливість вільного обрання індивідуальної траєкторії навчання є одним з головних.

Висновки. Отже, з метою вдосконалення існуючого механізму реалізації вибіркової складової навчального плану необхідно реалізувати ряд заходів, зокрема:

1) відпрацювання існуючої процедури вибору дисциплін, а також системність, своєчасність і узгодженість дій деканату і кафедр університету.

2) недоліки, які виявляються в процесі опитування і обробки результатів необхідно ретельно аналізувати і оперативно приймати заходи щодо їх усунення.

3) результати вибору навчальних дисциплін на наступний навчальний рік потрібно оформляти відповідними протоколами та затверджувати на засіданнях вчених рад факультетів.

4) своєчасно проводити роз'яснювальну роботу серед здобувачів вищої освіти щодо порядку вибору навчальних дисциплін з метою підвищення їх мотивації до проходження процедури опитування з вибіркової складової навчального плану.

5) забезпечити розробку і оприлюднення на сайті університету силабусів з усіх вибіркових освітніх компонент.

6) врахувати рекомендації та усунути зауваження експертів при акредитації освітніх програм щодо вибіркової складової навчальних планів.

Список використаних джерел.

1. Щербакова Д.К. Розвиток професійної спрямованості студентів ВНЗ URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp11/1/Sherbakova.pdf.

2. Коломінський Н.Л. Соціально-психологічні проблеми підготовки фахівців до професійної діяльності. Наука і освіта. 2004. №3. С. 14 – 16.

3. Положення про порядок та умови обрання навчальних дисциплін за вибором здобувачів вищої освіти в Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного / Ломейко О.П., Кюрчев С.В., Назаренко І.П., Карман С.В., Іванова І.Є., Галько С.В. Мелітополь: ТДАТУ, 2019.

Lomeiko O., Oleksienko V., Petrychenko S.V. Mechanism of implementation of the selective component in the educational process of the university

Summary. The article is devoted to the sequence and conditions of realization of the mechanism of choice of disciplines by applicants for higher education. The article presents the requirements and selection criteria, analyzes the features of the procedures taking into account the specifics of specialties and faculties, as well as identifies the positive and negative aspects in the implementation of this mechanism in Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University.

Key words: training, elective discipline, minor, selection procedure, educational components, syllabus, questionnaire, survey.